

*Сергєєва Д. Б.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
адвокат
ORCID ID: 0000-0003-1005-7046*

*Топорецька З. М.,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0002-2441-4852*

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/120-135>

УДК 343.985.5

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОКУМЕНТУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ, ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ

Анотація. Стаття присвячена встановленню особливостей виявлення та документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом. Встановлено, що найбільше злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, виявляються під час реалізації оперативно-розшукових заходів оперативного пошуку, або під час заходів оперативної розробки певних місць чи осіб щодо предикатних злочинів.

Оперативно-розшукове документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, є складною інтелектуально-фізичною діяльністю оперативних працівників, яка реалізується під час здійснення ними ОРД у порядку та формах, передбачених чинним законодавством, та полягає в пізнанні (збиранні (пошуку і виявленні), вивченні (перевірці) і оцінці) оперативним працівником відомостей про протиправні діяння окремих осіб та груп у сфері легального грального бізнесу, та фіксації отриманих фактичних даних у відповідних офіційних документах ОРД з метою подальшого зберігання, перетворення, передачі, посвідчення отриманих відомостей в інтересах ОРД та кримінального процесу.

Вбачаються три основні напрямки документування під час ОРД: виявлення, фіксація та припинення протиправної діяльності певних осіб (шляхом здійснення контролю за вчиненням злочину в широкому розумінні); виявлення та перевірка осіб, які можуть бути залучені як свідки в кримінальному провадженні; виявлення предметів та документів, які можуть стати джерелом доказів в кримінальному провадженні та вжиття заходів щодо їх збереження.

Ключові слова: гральний бізнес, азартна гра, оперативно-розшукова діяльність, виявлення злочинів, документування злочинів, оперативні підрозділи.

Постановка проблеми. Правильне оперативно-розшукове документування злочинної діяльності оперативними підрозділами має дуже важливе значення для прийняття рішення про початок кримінального провадження та в подальшому для доказування фактів злочинної діяльності в кримінальному процесі¹. Практичні працівники оперативних підрозділів мають складнощі з виокремленням злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, виявленням їх характерних ознак та правильним документуванням зав'язків злочинної діяльності, пов'язуванням її з гральним бізнесом, що в подальшому негативно впливає на результати ОРД і можливість їх використання в кримінальному процесі.

Злочини, пов'язані з гральним бізнесом, мають дуже високу латентність, як правило вчиняються систематично на постійній «професійній» основі (як злочинні технології) організованими злочинними групами, а тому часто виявляються оперативними підрозділами вже після їх вчинення або після вчинення певних етапів злочинної діяльності, в тому числі під час виявлення та документування предикатних злочинів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи оперативно-розшукового документування розроблені С.В. Албулом, М.О. Бандуркою, Р.С. Белкіним, В.Г. Бобровим, В.І. Василичуком, А.Ф. Возним, Д.В. Гребельським, М.Л. Грібовим, Е.О. Дідоренком, І.П. Козаченком, Я.Ю. Кондратьєвим, Є.Д. Лук'янчиковим, Д.Й. Никифорчуком, Ю.Ю. Орловим, М.А. Погорєцьким, О.О. Подобним, В.Г. Самойловим, О.С. Стареньким, С.С. Чернявським, А.М. Черняком та іншими. Водночас пи-

тання виявлення та документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, є недостатньо дослідженим, що створює в практичних оперативних працівників ряд питань щодо інформації, яку потрібно задокументувати, способів документування певної інформації тощо.

Метою цієї статті є дослідження особливостей виявлення та документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом.

Виклад основного матеріалу.

До злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, пропонується відносити такі злочини, які вчиняються або приховуються з використанням сфери грального бізнесу, зокрема: ст.ст. 366–2 (декларування недостовірної інформації), 368 (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), 368–5 (незаконне збагачення), 369–2 (зловживання впливом), які приховуються через приховання фактів отримання неправомірної вигоди під виглядом виграшу в азартну гру чи в лотерею; ст. 209 (легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом), ст. 222 (шахрайство з фінансовими ресурсами), які передбачають надання недостовірної інформації про доходи у вигляді виграшу в азартну гру; а також ряд інших злочинів, які можуть вчинятись гравцями в гральних закладах за попередньою змовою з працівниками гральних закладів чи без такої – ст.ст. 190, 191, 212, 212–1 КК України та інші².

Виявлення та документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, здійснюється оперативними працівниками як в ході ОРД³, так і в ході досудового розслідування при провадженні слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій⁴ за дорученням⁵ слідчого чи прокурора.

¹ М Погорєцький, Д Сергєєва, Матеріали оперативно-розшукової діяльності і кримінально-процесуальні докази: поняття та співвідношення (2011) 1 *Вісник Національної академії прокуратури України* 45–51.

² Кримінальний кодекс України: Закон України від 5.04.2001 № 2341-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1457>> дата звернення 04.05.2022.

³ М А Погорєцький, З М Топорецька, Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія (Київ, Алерта, 2015) 200–209.

⁴ Розслідування зайняття гральним бізнесом: навч. посібник / Погорєцький М А, Чернявський С С, Сергєєва Д Б, Топорецька З М; за ред. проф. М А Погорєцького (Київ, Алерта, 2015) 56–114.

⁵ М А Погорєцький, Межі доручень слідчого органу дізнання про проведення оперативно-розшукових

Як слушно зазначає М.А. Погорецький, оперативно-розшукове документування це діяльність, що здійснюється лише посадовими особами й органами, до компетенції яких входить проведення ОРЗ; діяльність, що здійснюється лише на підставі положень Закону про ОРД та відомчих нормативно-правових актів; діяльність, спрямовану на достовірне й об'єктивне відбиття (закріплення, фіксацію) змісту й результатів ОРЗ і рішень у матеріалах ОРД; діяльність, що створює необхідні передумови для успішного розвитку кримінального процесу на всіх його стадіях, маючи на меті вирішення завдань ОРД¹. Виходячи з цього, М.А. Погорецький надав визначення документа ОРД як паперового або іншого матеріального носія, що призначений для зберігання, перетворення, передачі, посвідчення відомостей, на якому у знаковому чи в будь-який інший спосіб і в певній формі зафіксована оперативно-розшукова інформація, отримана уповноваженими суб'єктами у визначений законом і відомчими нормативними актами спосіб, яка може мати значення для прийняття відповідних рішень в ОРД

та інших встановлених законом сферах діяльності². Важливе значення для документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, мають науково обгрунтовані їх пошукові ознаки³. Методологічною основою для оперативно-розшукового документування, у тому числі й злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, як обгрунтовано зазначають фахівці, є теорія доказування⁴, в якій розкриваються, передусім, ті обставини (ч. 1, ст. 91 КПК), які підлягають додоказуванню у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, і які мають бути виявлені та задокументовані в ході ОРД та належним чином легалізовані, щоб бути використані у досудовому розслідуванні відповідно до напрямків, які визначені в ст. 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», у тому числі й для отримання іактичних даних, які можуть бути доказами. А тому повне й ефективне документування фактичних даних про ознаки злочину спрямоване, передусім, на виконання завдань як ОРД, так і кримінального процесу, а також на досягнення мети як ОРД так і кримінального процесу⁵.

заходів (2000) 9 *Право України* 47–49; М А Погорецький, Доручення слідчого органу дізнання про проведення оперативно-розшукових заходів. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) / ред. В В Коваленко, Є В Моїсєєв, В Я Тацій, Ю С Шемшученко (Київ, Атіка, 2010) 228–230.

¹ М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс, ЛТД., 2007) 576.

² М А Погорецький, Документ в оперативно-розшуковій діяльності. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ, Атіка, 2010) 223–225; М А Погорецький, Категоріальний апарат оперативно-розшукового документування. *Наука – 2009: теоретичні і прикладні дослідження*: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 23–24 квіт. 2009 р.) (Черкаси, СУЕМ, 2009) 112–113.

³ М Погорецький, В Шеломенцев, Пошукові ознаки об'єктів оперативного пошуку: поняття та сутність (2010) 4 (16) *Вісник Акад. управління МВС* 114–121.

⁴ М А Погорецький, Теорія доказів – методологічна основа оперативно-розшукового документування організованої злочинної діяльності (2010) 22 *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)* 175–185; М Погорецький, Теорія доказів як методологічна основа використання матеріалів оперативно-розшуковій діяльності у кримінальному процесі. *Міжнародна поліцейська енциклопедія*: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ, Атіка, 2010) 1011–1020; М Погорецький, Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання (2014) 10 *Право України* 12–25; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства України* 63–79; М А Погорецький, Актуальні питання теорії доказів. *Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя з дня народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михєска)*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 6–7 грудня 2012 р., м. Київ (Харків, Видавець Строков Д.В., 2013) 15–22.

⁵ М А Погорецький, Мета і завдання оперативно-розшукової діяльності (2004) 70 *Проблеми законності* 95–103; М А Погорецький, Мета і завдання кримінального процесу в новому КПК України. Українське правосуддя: здобутки та перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Чернівці, 16 трав. 2008 р.) (Чернівці, Рута, 2008) 363–368; М А Погорецький, Взаємозв'язок мети та завдань ОРД і кримінального процесу:

Враховуючи викладене вище, розглядаючи питання оперативно-розшукового документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, ми не ототожнюємо оперативно-розшукове документування з документами, які складаються під час ОРД чи матеріалами оперативно-розшукової справи. На нашу думку, оперативно-розшукове документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, є складною інтелектуально-фізичною діяльністю оперативних працівників, яка реалізується під час здійснення ними ОРД у порядку та формах, передбачених чинним законодавством, та полягає в пізнанні (збиранні (пошуку і виявленні), вивченні (перевірці) і оцінці) оперативним працівником відомостей про протиправні діяння окремих осіб та груп у сфері легального грального бізнесу, та фіксації отриманих фактичних даних у відповідних офіційних документах ОРД з метою подальшого зберігання, перетворення, передачі, посвідчення отриманих відомостей в інтересах ОРД та кримінального процесу.

Найбільше злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, виявляються під час реалізації оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ) оперативного пошуку, або під час оперативної розробки певних місць чи осіб щодо предикатних злочинів.

Для ефективного документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, оперативними підрозділами і ході ОРД важливе значення має оперативно-розшукова характеристика цих злочинів¹, а також розуміння оперативними працівниками алгоритмів їх документування та предмету доказування цих злочинів.

Документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, як правило здійснюється за таким алгоритмом:

1. Виявлення та фіксація слідів протиправної діяльності. Встановлення ознак, що свідчать про вчинення злочину, пов'язаного з гральним бізнесом, встановлення схеми вчинення злочину. Це здійснюється зазвичай на початку ОРД під час оперативного пошуку.

2. Визначення засобів та знарядь, які використовувались для вчинення протиправної діяльності, встановлення їх місця знаходження, а також визначення місць знаходження додаткових слідів (виду в якому вони можуть знаходитись та вилучатися), місць способів фіксації фактичних даних (виду фіксації, способу фіксації та вилучення певних об'єктів), встановлення об'єктів, які можуть стати джерелами доказів.

3. Встановлення особи (осіб), які готувались чи вчиняли протиправні діяння, осіб які сприяли у підготовці чи вчиненні протиправного діяння та його прихованні і осіб, яким відома певна інформація про протиправну діяльність та які можуть бути залучені як свідки до кримінального провадження.

4. Планування заходів з фіксації протиправних дій певної особи (осіб) під час їх оперативної розробки, визначення необхідності залучення відповідних програмних та технічних засобів.

5. Фіксація (у т.ч. технічними засобами) протиправних дій певної особи (осіб) та припинення протиправних дій певної особи.

Таким чином, вбачаються три основні напрямки документування під час ОРД: виявлення, фіксація та припинення протиправної діяльності певних осіб, виявлення та перевірка осіб, які можуть бути залучені як свідки в кримінальному провадженні; виявлення предметів та документів, які можуть стати джерелом доказів в кримінальному провадженні та вжиття заходів щодо їх збереження².

теоретико-правові проблеми (2008) 3 (4) *Кримський юрид. вісник* 5–12; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства України* 73–74.

¹ М А Погорецький, В П Шелеменцев, Сутність оперативно-розшукової характеристики злочинів (2010)

1 *Вісник Запорізького юрид. ін-ту Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ* 237–245.

² М А Погорецький, Оперативний пошук в контексті реформування кримінальної юстиції. *Шляхи розвитку оперативно-розшукової діяльності в сучасних умовах*: матеріали наук.-практ. конф. на базі Харк. нац.

Оперативним пошуком є процес виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес. На відміну від кримінального процесу, коли органи досудового розслідування мають певну первинну інформацію про кримінальне правопорушення і здійснюють пошук доказової інформації щодо всіх обставин злочинного діяння¹, ОРД не може оперувати поняттям кримінальне правопорушення. Первинна інформація, яку отримують працівники оперативних підрозділів, зазвичай є неповною і непридатною для невідкладного використання (наприклад для кримінального процесу), вона зазвичай накопичується для подальшого аналітичного дослідження в різних інформаційно-довідкових системах або є приводом для заведення оперативно-розшукової справи². Якщо ж така інформація дозволяє однозначно зробити висновок про те, що в отриманих відомостях є чіткі фактичні дані, що свідчать про протиправну діяльність конкретних осіб, тоді отримані матеріали разом з рапортом оперативного працівника передаються органам досудового розслідування чи прокурору для прийняття відповідних процесуальних рішень щодо початку кримінального провадження.

Так, відповідно до ст. 9 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» у кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. Постанова про заведення такої справи підлягає затвердженню начальником органу Національної по-

ліції або начальником відокремленого підрозділу територіального органу Національної поліції, органу Служби безпеки України, оперативного підрозділу органу Державного бюро розслідувань, Державної прикордонної служби України, охорони вищих посадових осіб, Служби зовнішньої розвідки України, Директором Бюро економічної безпеки України або керівником територіального управління Бюро економічної безпеки України, органу, установи виконання покарань чи слідчого ізолятора, розвідувального органу Міністерства оборони України, розвідувального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону, підрозділу Національного антикорупційного бюро України або його уповноваженим заступником³. Якщо особа встановлена, справа заводиться щодо цієї особи, якщо ні – ведення справи здійснюється щодо невідновлених осіб, які готують вчинення кримінального правопорушення. Надалі всі оперативно-розшукові заходи проводяться лише в межах цієї справи. Саме там концентруються всі документи, створені оперативними працівниками в процесі оперативної розробки певної особи.

Під час здійснення ОРД оперативні підрозділи мають право отримувати певні документи: від громадян, організацій, підприємств та установ незалежно від їх форм власності, посадових осіб, представників влади, засобів масової інформації документи та інші матеріали (заяви громадян, повідомлення організацій,

ун-ту внутр. справ (Харків, ХНУВС, 28 листоп. 2009) 7–10; М Погорецький, В Шеломенцев, Пошук фактичних даних про злочини. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т.VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ, Атіка, 2010) 750–751; О О Шаповалов, Поняття та сутність оперативного пошуку (2017) 2 (103) Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ 149–159; М Л Грібов, Правове регулювання документування вчинення злочину в кримінальному процесі й оперативно-розшуковій діяльності (2018) 1 (15) *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 129–140.

¹ Розслідування зайняття гральним бізнесом: навч. посібник / Погорецький М А, Чернявський С С, Сергєєва Д Б, Топорецька З М; за ред. проф. М А Погорецького (Київ, Алерта, 2015) 176; М А Погорецький, З М Топорецька, Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія (Київ, Алерта, 2015) 226.

² Д Й Никифорчук, А О Кравченко, А М Копилов, Проблемні питання проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій (2013) 4 *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ* 173–180 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvvs_2013_4_25> дата звернення 04.05.2022.

³ Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>> дата звернення 04.05.2022.

підприємств, установ, посадових осіб); пояснення громадян, посадових осіб; матеріали перевірок, інвентаризацій, ревізій фінансово-господарської діяльності підприємств, установ та організацій; відповіді на офіційні запити організацій, підприємств, установ, посадових осіб з питань, що входять до їх компетенції; копії документів архівних кримінальних проваджень (справ), що перебували у провадженні правоохоронних чи судових органів¹.

Щодо повідомлень інших осіб про факти протиправної діяльності, то такі особи зазвичай повідомляють відомості, які вони зазвичай особисто сприймали: домовленості між співучасниками, оформлення (складання і видача) неправдивої довідки про виграш, здійснення працівниками закладу операцій по касі з продажу фішок і одразу обміну фішок на гроші з подальшою видачею довідки про виграш; оформлення операції з продажу фішок і перерахування коштів як виграш на банківських рахунках особи. У цьому випадку завданням оперативного працівника є детальне документування відомостей, що надаються особою. Таке документування може бути оформлено заявою, письмовими поясненнями громадянина або ж рапортом, довідкою, звітом оперативного працівника про проведену ним роботу. У спілкуванні з громадянином важливо одразу зафіксувати як ані самого громадянина з метою можливого залучення його в подальшому в кримінальне провадження як свідка, так і зафіксувати персональні дані або прикмети осіб, які вчиняли певні протиправні дії та які сприяли чи спостерігали за цим, щоб мати змогу залучити і інших осіб до кримінального процесу в майбутньому.

Фактичні дані про протиправну діяльність певних осіб можуть бути зафіксовані в оперативно-службових документах – довідках, рапортах, звітах, зведеннях або в документах, що отримуються під час здійснення ОРЗ, якщо ця інформація отримується оперативними працівниками самостійно².

Фактами, які можуть свідчити про вчинення злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, можуть бути:

– виявлені під час перевірок організатора азартних ігор порушення законодавства, зокрема ліцензійних умов здійснення діяльності (порушення правил ідентифікації гравців, несправність онлайн системи організатора азартних ігор, втручання в процес гри), правил фінансового моніторингу (виплата коштів без здійснення первинного фінансового моніторингу, без отримання документів гравця, не передавання інформації про порогові операції до Служби фінансового моніторингу, розбивка виплати на декілька платежів з метою уникнення фінансового моніторингу), податкового законодавства (непроведення організатором азартних ігор як податковим агентом ідентифікації гравців в цілях податкового обліку, не передавання персоналізованої інформації до органів ДПС щодо виграшу певної особи);

– суперечності в різних документах: наприклад, наявність в податковому звіті інформації про виплату доходу певній особі у вигляді виграшу, але відсутність в онлайн системі організатора інформації про таку суму виграшу в цей період або невідповідність сум, вказаний в декларації чи в повідомленні про суттєві зміни в майновому стані виграш на певну суму в конкретного організатора азартних ігор за документами не виплачувався такої

¹ М А Погорєцький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 274; М А Погорєцький, В Шеломенцев, Пошук фактичних даних про злочини. *Міжнародна поліцейська енциклопедія*: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ, Атіка, 2010) 750–751.

² М А Погорєцький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 276; М А Погорєцький, З М Топорецька, Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія (Київ, Алерта, 2015) 220–239; В А Некрасов, Є В Айдемський, Боротьба зі злочинами у сфері грального бізнесу: (оперативно-розшуковий аспект): монографія (Київ, 2015) 163.

особі або не виплачувалась така сума в конкретний день (адже в повідомленні про суттєві зміни в майновому стані вказується інформація про дату отримання доходу і розмір доходу).

— наявність фактів, що суперечать загальній системі: наприклад, в певний день в казино суми придбання фішок дорівнюють сумах виплачених виграшів; суми придбаних фішок (виручка в певний день) значно перевищують звичні суми для такого казино чи для певного періоду (виручка казино зазвичай складала 10 тис грн. в день, а в якийсь день становила 20 тис грн.); суми виплачених виграшів значно перевищують суми, що виплачуються в гральному закладі зазвичай, або здійснюються значні виплати виграшів в дні, коли в гральному закладі невелика виручка від продажу фішок)¹.

Такі факти виявляються оперативним працівником самостійно на підставі вивчення отриманих ним документів з різних джерел, результати вивчення документів і виявлені факти викладаються оперативним працівником в довідці про вивчення документів, рапорті про виявлення фактичних даних про протиправну діяльність, звіті про проведену роботу. Вказані факти викладаються з посиланням на аркуші документів, що вивчалися

оперативним працівником, тому такі документи повинні бути отримані в порядку, передбаченому Законом про ОРД та приєднані до матеріалів оперативно-розшукової справи. Якщо ж вивчалися документи в електронному вигляді у вільному доступі (наприклад, Єдиний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування) чи в державних інформаційних системах², до яких мають доступ оперативні підрозділи, оперативний працівник повинен про це вказати в довідці чи іншому документі і зазначити про необхідність витребування документів чи певної інформації в державному органі.

До рапорту оперативного працівника можуть бути долучені негласно отримані копії документів, що свідчать про підготовку або вчинення злочинів, звукозапис розвідувального опитування, проведеного оперативним працівником тощо³. На цьому етапі дані отримують шляхом оперативного пошуку, який є початковим етапом пізнання в оперативно-розшуковій діяльності⁴. Тобто документування передбачає не лише створення нових документів, але й на отримання вже створених документів, які можуть бути використані для виконання завдань ОРД

¹ Розслідування зайняття гральним бізнесом: навч. посібник / Погорецький М А, Чернявський С С, Сергєєва Д Б, Топорецька З М; за ред. проф. М А Погорецького (Київ, Алерта, 2015) 130–138; М А Погорецький, З М Топорецька, Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія (Київ, Алерта, 2015) 200–209.

² З М Топорецька, Сучасні тенденції інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*: тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М.В. Салтевського (м. Харків, 8 листоп. 2017 р.) МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ (Харків, 2017) 207–209.

³ М А Погорецький, Рапорт оперативного працівника та його правовий статус у кримінальному провадженні. *Протидія злочинності: теорія та практика*: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (19 жовтня 2016 року) (Київ, Національна академія прокуратури України, 2016) 452–454; А Саковський, Оперативно-розшукове документування як пошуково-пізнавальний процес і складник оперативно-розшукової діяльності (2020) *7 Підприємництво, господарство і право* 371–377.

⁴ М А Погорецький, Сутність оперативно-розшукового пізнання та його співвідношення з кримінально-процесуальним пізнанням (2002) 3 (2) *Наук. вісник Нац. акад. МВС України* 116–125; М А Погорецький, Оперативно-розшукова діяльність як засіб пізнання в кримінальному процесі (2003) 10 *Збірник наук. праць Нац. акад. Служби безпеки України* 173–179; М А Погорецький, Засоби пізнання в оперативно-розшуковій діяльності (2004) 9 *Питання боротьби зі злочинністю* 137–149; О М Джужа (ред.), Оперативно-розшукова діяльність: навч. посіб. (Київ, Правова єдність, 2009) 129; М А Погорецький, Засоби пізнання в оперативно-розшуковій діяльності. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ, Атіка, 2010) 279–282; М А Погорецький, Оперативно-розшукове пізнання. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ, Атіка, 2010) 620–623; М Погорецький, В Шеломенцев, Оперативно-розшукове документування (документування в оперативно-розшуковій діяльності, оперативне документування). Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ, Атіка, 2010) 611–613.

і кримінального провадження. Адже оперативними працівниками можуть бути одержані вже готові документи, що мають значення для прийняття рішень в ОРД та кримінальному процесі, а також безпосередньо документи, які можуть бути використані як речові докази¹.

Одним з напрямків документування під час оперативного пошуку є не лише виявлення фактів вчинення протиправних діянь певними особами, але й виявлення осіб, які зможуть бути свідками в кримінальному провадженні, виявлення документів чи предметів, які можуть бути доказами в кримінальному провадженні.

Особи, які можуть в подальшому бути залучені як свідки до кримінального провадження по фактах вчинення злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, можуть бути різні особи. Наприклад, особи, які чули чи бачили, як особа здійснювала підготовку до вчинення злочину (цікавилась гральними закладами, працівниками гральних закладів, правилами допуску до грального закладу, шукала осіб, які б допомогли реалізувати задумане) – знайомі, сусіди, працівники грального закладу, бармени в ресторанах при гральному закладі, адміністратори готелів, в яких розміщується гральний заклад.

Предмети й документи мають значення в подальшому для встановлення ролі осіб, що будуть розроблятися і можуть стати підставою для затримання таких осіб в порядку, визначеному КПК України. Такі документи можуть бути отримані як під ознайомлення з доку-

ментами; витребування інформації та документів, оперативного огляду тощо. Документи також можуть бути отримані під час негласних ОРЗ шляхом негласного вилучення документів з місць їх зберігання (зазвичай у гральному закладі або за місцем проживання чи за місцем роботи особи, що розробляється). Якщо такі документи неможливо вилучити, то в оперативно-службових документах повинно бути зазначено про місця їх зберігання і необхідність отримання таких документів після початку кримінального провадження².

Документування також здійснюється під час безпосереднього спостереження учасниками документування досліджуваної події, а тому воно одночасно стає способом пізнання обставин об'єктивної дійсності, коли протиправне діяння вчинюється під «контролем» оперативних працівників.. Так, специфіка пізнання в ОРД полягає в тому, що, на відміну від пізнання в кримінальному процесі, якому властивий лише ретроспективний характер, (оскільки в основі діяльності органу дізнання й слідчого, прокурора та суду завжди лежить пізнання фактів, що мали місце в минулому), оперативний працівник як суб'єкт пізнання може бути очевидцем злочину при його безпосередньому документуванні й навіть учасником його підготовки чи вчинення при впровадженні в злочинну групу й пізнавати його обставини як опосередковано, в тому числі й ретроспективно, так і безпосередньо в момент його підготовки та вчинення³. Суб'єкти, що ведуть кримінальний процес, завжди пізнають об-

¹ М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 282–284; М Л Грібов, Правове регулювання документування вчинення злочину в кримінальному процесі й оперативно-розшуковій діяльності (2018) 1 (15) *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 129–140; М А Погорецький, Є В Коваленко, Документування економічних злочинів: проблеми оперативно-розшукової діяльності і кримінального процесу. *Сторінця розшуку: історія, сучасність та перспективи*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 жовт. 2008 р.) (Одеса, ОДУВС, 2008) 114–116; М А Погорецький, А С Кумилко, Фактичні дані та їх значення для документування оперативними підрозділами злочинів у сфері рефінансування Національним банком України вітчизняних банків (2015) 4 *Вісник кримінального судочинства України* 54–62.

² М Погорецький, В Шеломенцев, Пошук фактичних даних про злочини. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ, Атіка, 2010) 750–751.

³ М А Погорецький, *Категоріальний апарат оперативно-розшукового документування. Наука – 2009: теоретичні і прикладні дослідження*: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (м. Черкаси, 23–24 квіт. 2009 р.) (Черкаси, СУЕМ, 2009) 112–113; В В Топчий, А В Савченко, О Ю Татаров та ін., Виявлення, документування

ставини підготовки та вчинення злочину опосередковано. Для безпосереднього пізнання їм доступні лише його сліди.

Під час оперативного документування може бути прийнято рішення щодо оперативної розробки певної особи, якщо виявлено: ознаки певного злочину; ознаки, що характеризують злочинну діяльність конкретної особи; ознаки антисуспільної поведінки певної особи; ознаки, що характеризують минулу злочинну діяльність певної особи; ознаки, що характеризують зв'язки та оточення певної особи; ознаки, що характеризують певну особу, як об'єкта оперативної розробки в майбутньому.

В межах оперативної розробки може використовуватися весь арсенал заходів, передбачений у формі прав оперативних підрозділів у ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Документування оперативної розробки конкретної особи передбачає не лише фіксацію вчинення кримінального правопорушення конкретною особою, а має своїм завданням також збирання, дослідження та оцінку фактичних даних, які можуть сприяти попередженню злочинів.

Проте найчастіше в ході оперативної

розробки фіксується факт вчинення злочину конкретною особою. Відповідно до вимог ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» після виявлення оперативним підрозділом (в межах провадження по оперативно-розшуковій справі) ознак злочину, необхідно невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп у цій сфері, до відповідного органу досудового розслідування. Тому в більшості випадків документування оперативними підрозділами під час розробки конкретної особи означає завершення ОРД і початок кримінального провадження по задокументованих фактах¹.

На цьому етапі вирішується низка питань, які пов'язані з реалізацією матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі, а саме: легалізація таких матеріалів², розсекречення з метою забезпечення гарантій державної таємниці³, визначення напрямків використання у кримінальному провадженні⁴.

Ефективне оперативно-розшукове документування злочинів є основою оперативно-розшукового забезпечення⁵

та розслідування злочинів, пов'язаних з наданням послуг грального бізнесу: методичні рекомендації (Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2011) 36.

¹ М А Погорецький, З М Топорецька, Використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності на початковому етапі досудового розслідування зайняття гральним бізнесом (2013) 3 (31) *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)* 215–225; М А Погорецький, З М Топорецька, Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія (Київ, Алерта, 2015) 220–239.

² Докладно див: М А Погорецький, Поняття та сутність легалізації оперативно-розшукової інформації (2010) 4 *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка*. Луганськ 26–40; М А Погорецький, Легалізація оперативно-розшукової інформації. *Міжнародна поліцейська енциклопедія*: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ, Атіка, 2010) 421–424.

³ Докладно див: М Погорецький, Д Куценко, Державна таємниця у кримінальному процесі України (2008) 13–14 *Державна безпека України* 94–98; М А Погорецький, Удосконалення кримінально-процесуальних гарантій державної таємниці. *Процесуальне та організаційне забезпечення діяльності органів досудового слідства і дізнання системи МВС України*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Сімферополь, 24 квіт. 2009 р.) (Сімферополь, Кримський юрид. ін-т Одеського держ. ун-ту внутр. справ, 2009) 75–80; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні гарантії державної таємниці у кримінальних справах проти основ національної безпеки України. *Національні інтереси та проблеми забезпечення безпеки України*: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 5–6 листоп. 2009 р. (Кіровоград, КірюО ХНУВС, 2009) 23–25; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні гарантії державної таємниці: до визначення поняття (2009) 11 *Вісник прокуратури* 88–96.

⁴ Докладно див: М Є Шумило, М А Погорецький, Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в доказуванні у кримінальних справах: теоретичний та практичний аспекти (2001) 3 *Вісник Луганського ін-ту внутр. справ* 199–209; М А Погорецький, Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі: монографія (Київ, Вид-во НА СБ України. 2004) 420; М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2007) 576.

⁵ Докладно див: М А Погорецький, Оперативно-розшукове забезпечення досудового слідства. *Слідча діяльність: проблеми теорії та практики*: матеріали наук.-практ. конф. та круглого столу (м. Дніпропетровськ, ДДУВС, 22 і 26 трав. 2008 р.) (Дніпропетровськ, ДДУВС, 2008) 162–165; М А Погорецький, Оперативно-роз-

досудового розслідування, і зокрема, доказування¹. Ефективне оперативно-розшукове документування злочинів забезпечує успішну реалізацію функції обвинувачення слідчим та прокурором та виконання завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК) і досягнення його мети.

Результатами оперативно-розшукового документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, є матеріали оперативно-розшукової діяльності, які можуть бути використані на досудовому розслідуванні за такими напрямками: як приводи та підстави для початку досудового розслідування; для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальному провадженні; для попередження, виявлення, припинення і розслідування кримінальних правопорушень, розвідувально-підривних посягань проти України, розшуку осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, та осіб, які безвісти зникли; для забезпечення безпеки працівників суду, пра-

воохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, а також співробітників розвідувальних органів України та їх близьких родичів, осіб, які конфіденційно співробітничали або співробітничали з розвідувальними органами України, та членів їх сімей; для взаємного інформування підрозділів, уповноважених здійснювати оперативно-розшукову діяльність, та інших правоохоронних органів; для інформування державних органів відповідно до їх компетенції².

Використання матеріалів оперативно-розшукового документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, в інтересах кримінального судочинства потребує їх легалізації³ та розсекречення відповідно до чинного законодавства.

Гарантіями ефективності оперативно-розшукового документування злочинів й оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування є прокурорський нагляд⁴ та відомчий і су-

шукове забезпечення досудового розслідування. *Міжнародна поліцейська енциклопедія*: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції) (Київ: Атіка, 2010) 613–616; М А Погорецький, Г С Берест, Оперативно-розшукове забезпечення розслідування терористичного акту із застосуванням вибухового пристрою (2009) 4 *Вісник Запорізького юрид. ін-ту Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ* 211–225.

¹ М Є Шумило, М А Погорецький, Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в доказуванні у кримінальних справах: теоретичний та практичний аспекти (2001) 3 *Вісник Луганського ін-ту внутр. справ* 199–209; М А Погорецький, Роль оперативно-розшукової діяльності в доказуванні у кримінальних справах в сфері обігу наркотичних засобів (2003) 1 *Наук. вісник юрид. акад. МВС України* 253–256; М А Погорецький, Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія (Харків, Арсис ЛТД, 2007) 460–571; М А Погорецький, Оперативно-розшукова діяльність і кримінальний процес: проблеми взаємозв'язку: монографія: у 2 ч. Ч. 2 (Луганськ, Луганський держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка, 2008) 162–174.

² М А Погорецький, *Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному процесі: монографія* (Київ, РВВ НА СБУ, 2004) 336; М А Погорецький, *Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія* (Харків, Арсис ЛТД, 2007) 460–571; М А Погорецький, *Оперативно-розшукова діяльність і кримінальний процес: проблеми взаємозв'язку: монографія: у 2 ч. Ч. 2* (Луганськ, Луганський держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка, 2008) 162–174; М А Погорецький, *Проблеми використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності для забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства* (2007) 2 *Вісник прокуратури* 86–93; Розслідування зайняття гральним бізнесом: навч. посібник / Погорецький М А, Чернявський С С, Сергєєва Д Б, Топорецька З М; за ред. проф. М А Погорецького (Київ, Алерта, 2015) 130–138; М А Погорецький, З М Топорецька, *Розслідування зайняття гральним бізнесом: процесуальні й криміналістичні засади: монографія* (Київ, Алерта, 2015) 210–239.

³ Докладно див: М А Погорецький, *Поняття та сутність легалізації оперативно-розшукової інформації* (2010) 4 *Вісник Луганського держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка* 26–40; М А Погорецький, *Легалізація оперативно-розшукової інформації. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції)* / ред. В В Коваленко, Є В Моїсєєв, В Я Тацій, Ю С Шемшученко (Київ, Атіка, 2010) 421–424.

⁴ М Погорецький, Прокурор у кримінальному процесі: щодо визначення функцій (2015) 6 *Право України* 86–95; М А Погорецький, Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю. *Реформування органів прокуратури України: проблеми і перспективи*: матеріали міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 2–3 жовт. 2006 р.) (Київ, Вид-во Ген. прокуратури України; Акад. прокуратури України, 2007)

довий контроль¹ за оперативно-розшуковою діяльністю і, зокрема, за використанням її результатів у кримінальному провадженні².

Висновки. Злочини, пов'язані з гральним бізнесом, через їх високу латентність та професіоналізм злочинців найчастіше виявляються оперативними підрозділами під час здійснення ними оперативно-розшукової діяльності, яка супроводжується документуванням.

Оперативно-розшукове документування злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, є складною інтелектуально-фізичною діяльністю оперативних працівників, яка реалізується під час здійснення ними ОРД у порядку та формах, передбачених чинним законодавством, та полягає в пізнанні (збиранні (пошуку і виявленні), вивченні (перевірці) і оцінці) оперативним працівником відомостей про протиправні діяння окремих осіб та груп у сфері легального грального бізнесу, та фіксації отриманих фактичних даних у відповідних офіційних документах ОРД з метою подальшого зберігання, перетворення, передачі, посвідчення отриманих відомостей в інтересах ОРД та кримінального процесу.

Найбільше злочинів, пов'язаних з гральним бізнесом, виявляються під час реалізації ОРЗ оперативного пошуку, або під час ОРЗ оперативної розробки певних місць чи осіб щодо предикатних злочинів.

Вбачаються три основні напрямки документування під час ОРД: виявлення, фіксація та припинення протиправної діяльності певних осіб (шляхом здійснення контролю за вчиненням злочину в широкому розумінні); виявлення та перевірка осіб, які можуть бути залучені як свідки в кримінальному провадженні; виявлення предметів та документів, які можуть стати джерелом доказів в кримінальному провадженні та вжиття заходів щодо їх збереження.

Ефективне оперативно-розшукове документування злочинів є основою оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування, і зокрема, доказування. Ефективне оперативно-розшукове документування злочинів забезпечує успішну реалізацію функції обвинувачення слідчим та прокурором та виконання завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК) і досягнення його мети.

Гарантіями ефективності оперативно-розшукового документування злочинів й оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування є прокурорський нагляд та відомчий і судовий контроль за оперативно-розшуковою діяльністю і, зокрема, за використанням її результатів у кримінальному провадженні.

124–127; М А Погорецький, Об'єкт і предмет прокурорського нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю (2002) 12 *Підприємництво, господарство і право* 127–130; М А Погорецький, Прокурорський нагляд за законністю здійснення контролю за вчиненням злочину. *Прокуратура України в умовах європейської інтеграції*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (19 травня 2016 року) (Київ, Національна академія прокуратури України, 2016) 223–226; М А Погорецький, І О Сухачова, Прокурорський нагляд за законністю використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності на досудових стадіях кримінального процесу (2010) 4 *Вісник Акад. прокуратури* 64–70.

¹ М А Погорецький, Судовий контроль за оперативно-розшуковою діяльністю як засіб захисту прав людини. *Проблеми державотворення та захисту прав людини в Україні*: матеріали ІХ регіон. наук.-практ. конф. (13–14 лют. 2003 р.) (Львів, 2003) 542–543; М А Погорецький, Ю Д Долгов, Судовий контроль за оперативно-розшуковою діяльністю: окремі питання практики застосування (за матеріалами Харківської області) (2005) 4 *Вісник Луганської акад. внутр. справ МВС ім. 10-ти річчя незалежності України* 175–184; М А Погорецький, Судовий контроль за дотриманням конституційних прав людини у кримінальному процесі та оперативно-розшуковій діяльності: стан та перспективи розвитку. *Забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ України за сучасних умов*: матеріали Міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 4 груд. 2009 р.) (Київ, ДНДІ МВС України, 2009; Харків, Права людини, 2009) 302–306.

² М А Погорецький, Судовий контроль і прокурорський нагляд за використанням протоколів оперативно-розшукових заходів як доказів у кримінальному процесі (2003) 2 *Вісник Верховного Суду України* 32–38; М А Погорецький, І О Сухачова, Прокурорський нагляд за законністю використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності на досудових стадіях кримінального процесу (2010) 4 *Вісник Акад. прокуратури* 64–70.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>> data zvernennia 04.05.2022 [in Ukrainian].
2. Pro operativno-rozshukovy dialnist [About operational and search activities: Law of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 18.02.1992 № 2135-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>> data zvernennia 04.05.2022 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

ARTICLES

3. Hribov M L, Pravove rehulyuvannya dokumentuvannya vchynennya zlochynu v kryminal'nomu protsesi y operativno-rozshukoviy diyalnosti [Legal regulation of documenting the commission of a crime in the criminal process and search activity] (2018) 1 (15) *Yurydychnyy chasopys Natsionalnoyi akademiyi vnutrishnikh sprav* 129–140 [in Ukrainian].
4. Nykyforchuk D Y, Kravchenko A O, Kopylov A M, Problemni pytannya provedennya operativno-rozshukovykh zakhodiv ta nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) diy [Problematic issues of operative search measures and covert investigative (detective) actions] (2013) 4 *Naukovyy visnyk Natsionalnoyi akademiyi vnutrishnikh sprav* 173–180 [in Ukrainian].
5. Pohoretskyi M A, Mezhi doruchen slidchoho orhanu diznannia pro provedennia operativno-rozshukovykh zakhodiv [The limits of the tasks of the investigative body, the idea of carrying out operational and investigative measures] (2000) 9 *Pravo Ukrainy* 47–49 [in Ukrainian].
6. Pohoretskyi M A, Sutnist operativno-rozshukovoho piznannia ta yoho spivvidnoshennia z kryminalno-protsesualnym piznanniam [The essence of operative-investigative knowledge and its relationship with criminal-procedural knowledge] (2002) 3 (2) *Nauk. visnyk Nats. akad. MVS Ukrainy* 116–125 [in Ukrainian].
7. Pohoretskyi M A, Ob'iekt i predmet prokurorskoho nahliadu za operativno-rozshukovoiu diialnistiu [Object and subject of prosecutorial supervision of operational and investigative activities] (2002) 12 *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo* 127–130 [in Ukrainian].
8. Pohoretskyi M A, Operativno-rozshukova diialnist yak zasib piznannia v kryminalnomu protsesi [Operative investigative activity as a means of knowledge in the criminal process] (2003) 10 *Zbirnyk nauk. prats Nats. akad. Sluzhby bezpeky Ukrainy* 173–179 [in Ukrainian].
9. Pohoretskyi M A, Rol operativno-rozshukovoi diialnosti v dokazuvanni u kryminalnykh spravakh v sferi obihu narkotychnykh zasobiv [The role of investigative activity in proving in criminal cases in the sphere of drug trafficking] (2003) 1 *Nauk. visnyk yuryd. akad. MVS Ukrainy* 253–256 [in Ukrainian].
10. Pohoretskyi M A, Sudovy kontrol i prokurorskyi nahliad za vykorystanniam protokoliv operativno-rozshukovykh zakhodiv yak dokaziv u kryminalnomu protsesi [Judicial control and prosecutorial supervision of the use of protocols of operational and investigative measures as evidence in criminal proceedings] (2003) 2 *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy* 32–38 [in Ukrainian].
11. Pohoretskyi M A, Zasoby piznannia v operativno-rozshukovii diialnosti [Means of cognition in operational and investigative activity] (2004) 9 *Pytannia borotby zi zlochynnistiu* 137–149 [in Ukrainian].
12. Pohoretskyi M A, Dolhov Yu D, Sudovy kontrol za operativno-rozshukovoiu diialnistiu: okremi pytannia praktyky zastosuvannia (za materialamy Kharkivskoi oblasti) [Judicial control over operational and investigative activities: specific issues of application practice (based on the materials of the Kharkiv region)] (2005) 4 *Visnyk Luhanskoi akad. vnutr. sprav MVS im. 10-ty richchia nezalezhnosti Ukrainy* 175–184 [in Ukrainian].
13. M A Pohoretskyi, Problemy vykorystannia materialiv operativno-rozshukovoi diialnosti dlia zabezpechennia bezpeky uchastnykiv kryminalnogo sudochynstva [Problems of using materials of operational and investigative activities to ensure the safety of participants in criminal proceedings] (2007) 2 *Visnyk prokuratury* 86–93 [in Ukrainian].
14. Pohoretskyi M, Serhieieva D, Materialy operativno-rozshukovoyi diyal'nosti i kryminal'no-protsesual'ni dokazy: ponyattya ta spivvidnoshennia [Materials of operative search activity and criminal procedural evidence: concepts and correlation] (2011) 1 *Visnyk Natsionalnoyi akademiyi prokuratury Ukrainy* 45–51 [in Ukrainian].
15. Pohoretskyi M A, Berest H S, Operativno-rozshukove zabezpechennia rozsliduvannia terorystychnoho aktu iz zastosuvanniam vybukhovoho prystroiu [Operative investigative support for the investigation of a

- terrorist act with the use of an explosive device] (2009) 4 *Visnyk Zaporizkoho yuryd. in-tu Dnipropetrovskoho derzh. un-tu vnutr. sprav* 211–225 [in Ukrainian].
16. Pohoretskyi M, Shelomentsev V, Poshukovi oznaky ob'ektiv operatyvnogo poshuku: poniattia ta sutnist [Search features of operational search objects: concept and essence] (2010) 4 (16) *Visnyk Akad. upravlinnia MVS* 114–121 [in Ukrainian].
17. Pohoretskyi M A, Sukhachova I O, Prokurorskyi nahliad za zakonnistiu vykorystannia materialiv operatyvno-rozshukovoi diialnosti na dosudovykh stadiakh kryminalnogo protsesu [Prosecutor's supervision of the legality of the use of materials of operational and investigative activities at the pre-trial stages of the criminal process] (2010) 4 *Visnyk Akad. prokuratury* 64–70 [in Ukrainian].
18. Pohoretskyi M A, Meta i zavdannia operatyvno-rozshukovoi diialnosti [The purpose and tasks of investigative activity] (2004) 70 *Problemy zakonnosti* 95–103 [in Ukrainian].
19. Pohoretskyi M A, Teoriia dokaziv – metodolohichna osnova operatyvno-rozshukovoho dokumentuvannia orhanizovanoi zlochynnoi diialnosti [Theory of evidence – the methodological basis of operational investigative documentation of organized criminal activity] (2010) 22 *Borotba z orhanizovanoi zlochynnistiu i koruptsiiei (teoriia i praktyka)* 175–185 [in Ukrainian].
20. Pohoretskyi M A, Poniattia ta sutnist lehalizatsii operatyvno-rozshukovoi informatsii [The concept and essence of legalization of investigative information] (2010) 4 *Visnyk Luhanskoho derzh. un-tu vnutr. sprav im. E.O. Didorenka. Luhansk* 26–40 [in Ukrainian].
21. Pohoretskyi M A, Toporetska Z M, Vykorystannia materialiv operatyvno-rozshukovoi diialnosti na pochatkovomu etapi dosudovoho rozsliduvannia zainiattia hralnym biznesom [Use of materials of operational and investigative activities at the initial stage of pre-trial investigation of employment in the gambling business] (2013) 3 (31) *Borotba z orhanizovanoi zlochynnistiu i koruptsiiei (teoriia i praktyka)* 215–225 [in Ukrainian].
22. Pohoretskyi M A, Kumylko A S, Faktychni dani ta yikh znachennia dlia dokumentuvannia operatyvnymi pidrozdilamy zlochyniv u sferi refinansuvannia Natsionalnym bankom Ukrainy vitchyznianskykh bankiv [Factual data and their importance for documenting crimes by operational units in the field of refinancing of domestic banks by the National Bank of Ukraine] (2015) 4 *Visnyk kryminalnogo sudochynstva Ukrainy* 54–62 [in Ukrainian].
23. Pohoretskyi M, Kutsenko D, Derzhavna taiemnytsia u kryminalnomu protsesi Ukrainy [State secrecy in the criminal process of Ukraine] (2008) 13–14 *Derzhavna bezpeka Ukrainy* 94–98 [in Ukrainian].
24. Pohoretskyi M A, Shelementsiev V P, Sutnist operatyvno-rozshukovo kharakterystyky zlochyniv [The essence of operational and investigative characteristics of crimes] (2010) 1 *Visnyk Zaporizkoho yuryd. in-tu Dnipropetrovskoho derzh. un-tu vnutr. sprav* 237–245 [in Ukrainian].
25. Pohoretskyi M A, Teoriia kryminalnogo protsesualnogo dokazuvannia: problemni pytannia [Theory of criminal procedural evidence: problematic issues] (2014) 10 *Pravo Ukrainy* 12–25 [in Ukrainian].
26. Pohoretskyi M A, Nova kontsepsiia kryminalnogo protsesualnogo dokazuvannia [New concept of criminal procedural evidence] (2015) 3 *Visnyk kryminalnogo sudochynstva Ukrainy* 63–79 [in Ukrainian].
27. Pohoretskyi M, Prokuror u kryminalnomu protsesi: shchodo vyznachennia funktsii [Prosecutor in criminal proceedings: regarding the definition of functions] (2015) 6 *Pravo Ukrainy* 86–95 [in Ukrainian].
28. Pohoretskyi M A, Kryminalno-protseualni harantii derzhavnoi taiemnytsi: do vyznachennia poniattia [Criminal procedural guarantees of state secrets: to the definition of the concept] (2009) 11 *Visnyk prokuratury* 88–96 [in Ukrainian].
29. Pohoretskyi M A, Vzaiemozv'iazok mety ta zavdan ORD i kryminalnogo protsesu: teoretyko-pravovi problemy [Interrelationship of the purpose and tasks of the ORD and the criminal process: theoretical and legal problems] (2008) 3 (4) *Krymskyi yuryd. visnyk* 5–12 [in Ukrainian].
30. Sakovskyy A, Operatyvno-rozshukove dokumentuvannya yak poshukovo-piznaval'nyy protses i skladnyk operatyvno-rozshukovoyi diyal'nosti [Operative search documentation as a search and cognitive process and a component of operative search activity] (2020) 7 *Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo* 371–377 [in Ukrainian].
31. Shapovalov O O, Ponyattya ta sutnist operatyvnogo poshuku [Concept and essence of operational search] (2017) 2 (103) *Naukovyy visnyk Natsional'noi akademii vnutrishnikh sprav* 149–159 [in Ukrainian].
32. Shumylo M Ye, Pohoretskyi M A, Problemy vykorystannia materialiv operatyvno-rozshukovoi diialnosti v dokazuvanni u kryminalnykh spravakh: teoretychnyi ta praktychnyi aspekty [Problems of using the materials of operative and investigative activities in evidence in criminal cases: theoretical and practical aspects] (2001) 3 *Visnyk Luhanskoho in-tu vnutr. sprav* 199–209 [in Ukrainian].

AUTHORED BOOKS

33. Dzhuzha O, *Operatyvno-rozshukova diyalnist* [Operative and search activities] (Kyiv, Pravova yednist, 2009) 310 [in Ukrainian].

34. Nekrasov V A, Aydem's'kyi Y V, *Borotba zi zlochynamy u sferi hralnoho biznesu: (operatyvno-rozshukovyy aspekt)* [Combating crimes in the field of gambling business: (operational and search aspect)] (Kyiv, 2015) 163 [in Ukrainian].
35. Pohoretskyi M A, *Funktsionalne pryznachennia operatyvno-rozshukovoi diialnosti u kryminalnomu protsesi* [Functional appointment of Operative and Searching Activity in the Criminal Process] (Arsis, LTD, 2007) 576 [in Ukrainian].
36. Pohoretskyi M, Shelomentsev V, *Poshuk faktychnykh danykh pro zlochyny* [Search for actual data on crimes] Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii) (Kyiv, Atika, 2010) 750–751 [in Ukrainian].
37. Pohoretskyi M A, *Zasoby piznannia v operatyvno-rozshukovii diialnosti* [Means of cognition in operational and investigative activity] Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii) (Kyiv, Atika, 2010) 279–282 [in Ukrainian].
38. Pohoretskyi M A, Toporetska Z M, *Rozsliduvannia zainiattia hralnym biznesom: protsesualni y kryminalistychni zasady* [Investigating employment in gambling business: procedural and forensic principles] (Kyiv, Alerta, 2015) 239 [in Ukrainian].
39. Pohoretskyi M A, *Dokument v operatyvno-rozshukovii diialnosti* [Document in operational and search activity] Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii) (Kyiv, Atika, 2010) 223–225 [in Ukrainian].
40. Pohoretskyi M A, *Lehalizatsiia operatyvno-rozshukovoi informatsii* [Legalization of investigative information] Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii) (Kyiv, Atika, 2010) 421–424 [in Ukrainian].
41. Pohoretskyi M A, *Operatyvno-rozshukove piznannia* [Operative and exploratory cognition] Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii) (Kyiv, Atika, 2010) 613–623 [in Ukrainian].
42. Pohoretskyi M A, *Operatyvno-rozshukova diialnist i kryminalnyi protses: problemy vzaيمozv'iazku* [Operative investigative activity and criminal process: problems of interrelationship] u 2 ch. Ch. 2 (Luhansk, Luhanskyi derzh. un-t vnutr. sprav im. E.O. Didorenka, 2008) 162–174 [in Ukrainian].
43. Pohoretskyi M A, *Teoriia dokaziv yak metodolohichna osnova vykorystannia materialiv operatyvno-rozshukovii diialnosti u kryminalnomu protsesi* [Theory of evidence as a methodological basis for the use of materials of investigative activity in the criminal process] Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii) (Kyiv, Atika, 2010) 1011–1020 [in Ukrainian].
44. Pohoretskyi M A, *Problemy vykorystannia materialiv operatyvno-rozshukovoi diialnosti u kryminalnomu protsesi* [Problems of using materials of investigative activity in the criminal process] (Kyiv, Vyd-vo NA SB Ukrainy. 2004) 420 [in Ukrainian].
45. Pohoretskyi M, Shelomentsev V, *Operatyvno-rozshukove dokumentuvannia (dokumentuvannia v operatyvno-rozshukovii diialnosti, operatyvne dokumentuvannia)* [Operational investigative documentation (documentation in operational investigative activities, operational documentation)] Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii) (Kyiv, Atika, 2010) 611–613 [in Ukrainian].
46. Pohoretskyi M, Shelomentsev V, *Poshuk faktychnykh danykh pro zlochyny* [Search for actual data on crimes] Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii) (Kyiv, Atika, 2010) 750–751 [in Ukrainian].
47. Pohoretskyi M A, *Doruchennia slidchoho orhanu diznannia pro provedennia operatyvno-rozshukovykh zakhodiv. Mizhnarodna politseiska entsyklopediia: u 10 t. T. VI: Operatyvno-rozshukova diialnist politsii (militsii)* [Assignment of the investigative body to inquire about the implementation of operative and search measures. International police encyclopedia: in 10 vols. Vol. VI: Operative and investigative activities of the police (milicia)] / red. V V Kovalenko, Ye V Moiseiev, V Ya Tatsii, Yu S Shemshuchenko (Kyiv, Atika, 2010) 228–230 [in Ukrainian].
48. Topchiy V V, Savchenko A V, Tatarov O Y ta in, *Vyyavlennia, dokumentuvannia ta rozsliduvannia zlochyniv, pov'yazanykh z nadanniam posluh hralnoho biznesu: metodychni rekomendatsiyi* [Detection, documentation and investigation of crimes related to the provision of gambling business services: methodical recommendations] (Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav, 2011) 36 [in Ukrainian].
49. *Rozsliduvannia zainiattia hralnym biznesom* [Investigating employment in the gaming business: training] / Pohoretskyi M A, Cherniavskyi S S, Serhieieva D B, Toporetska Z M; za red. prof. M A Pohoretskoho (Kyiv, Alerta, 2015) 56–176 36 [in Ukrainian].

CONFERENCE PAPERS

50. Pohoretskyi M A, *Operatyvnyi poshuk v konteksti reformuvannia kryminalnoi yustyttsii* [Operational search in the context of criminal justice reform] *Shliakhy rozvytku operatyvno-rozshukovoi diialnosti v*

suchasnykh umovakh: materialy nauk.– prakt. konf. na bazi Khark. nats. un-tu vnutr. sprav, 28 lystop. 2009 r. (Kharkiv, KhNUVS, 2009) 7–10 [in Ukrainian].

51. Pohoretskyi M A, Katehorialnyi aparat operatyvno-rozshukovoho dokumentuvannia [Categorical apparatus of operative and investigative documentation] *Nauka – 2009: teoretychni i prykladni doslidzhennia*: materialy Mizhn. nauk.– prakt. konf. (m. Cherkasy, 23–24 kvit. 2009 r.) (Cherkasy, SUEM, 2009) 112–113 [in Ukrainian].

52. Pohoretskyi M A, Kryminalno-protsesualni harantii derzhavnoi taiemnytsi u kryminalnykh spravakh proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Criminal procedural guarantees of state secrecy in criminal cases against the foundations of national security of Ukraine] *Natsionalni interesy ta problemy zabezpechennia bezpeky Ukrainy*: zb. materialiv Vseukr. nauk.– prakt. konf., 5–6 lystop. 2009 r. (Kirovohrad, Kirlui KhNUVS, 2009) 23–25 [in Ukrainian].

53. Pohoretskyi M A, Aktualni pytannia teorii dokaziv [Actual issues of the theory of evidence] *Dokazy i dokazuвання za novym Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy (do 75-richchia z dnia narodzhennia doktora yurydychnykh nauk, profesora Mykhaila Makarovycha Mykheienka)*: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 6–7 hrudnia 2012 r., m. Kyiv (Kharkiv, Vydavets Strokov D.V., 2013) 15–22 [in Ukrainian].

54. Pohoretskyi M A, Meta i zavdannia kryminalnogo protsesu v novomu KPK Ukrainy [The goal and task of the criminal process in the new Criminal Procedure Code of Ukraine] *Ukrainske pravosuddia: zdobutky ta perspektyvy*: materialy Vseukr. nauk-prakt. konf. (m. Chernivtsi, 16 trav. 2008 r.) (Chernivtsi, Ruta, 2008) 363–368 [in Ukrainian].

55. Pohoretskyi M A, Kovalenko Ye V, Dokumentuvannia ekonomichnykh zlochyniv: problemy operatyvno-rozshukovoi diialnosti i kryminalnogo protsesu [Documenting economic crimes: problems of operational investigative activity and criminal process] *Storichchia rozshuku: istoriia, suchasnist ta perspektyvy*: materialy nauk.– prakt. konf. (m. Odesa, 24 zhovt. 2008 r.) (Odesa, ODUVS, 2008) 114–116 [in Ukrainian].

56. Pohoretskyi M A, Sudovy kontrol za operatyvno-rozshukovoiu diialnistiu yak zasib zakhystu prav liudyny [Judicial control of investigative activity as a means of protecting human rights] *Problemy derzhavotvorennia ta zakhystu prav liudyny v Ukraini*: materialy IKh rehon. nauk.– prakt. konf. (13–14 liut. 2003 r.) (Lviv, 2003) 542–543 [in Ukrainian].

57. Pohoretskyi M A, Sudovy kontrol za dotrymanniam konstytutsiinykh prav liudyny u kryminalnomu protsesi ta operatyvno-rozshukovii diialnosti: stan ta perspektyvy rozvytku [Judicial control over the observance of constitutional human rights in the criminal process and investigative activity: state and prospects for development] *Zabezpechennia prav i svobod liudyny v diialnosti orhaniv vnutrishnykh sprav Ukrainy za suchasnykh umov*: materialy Mizhn. nauk-prakt. konf. (m. Kyiv, 4 hrud. 2009 r.) (Kyiv, DNDI MVS Ukrainy, 2009; Kharkiv, Prava liudyny, 2009) 302–306 [in Ukrainian].

58. Pohoretskyi M A, Operatyvno-rozshukove zabezpechennia dosudovoho slidstva [Operative investigative support of pre-trial investigation] *Slidcha diialnist: problemy teorii ta praktyky*: materialy nauk-prakt. konf. ta kruhloho stolu (m. Dnipropetrovsk, DDUVS, 22 i 26 trav. 2008 r.) (Dnipropetrovsk, DDUVS, 2008) 162–165 [in Ukrainian].

59. Pohoretskyi M A, Udoskonalennia kryminalno-protsesualnykh harantii derzhavnoi taiemnytsi [Improvement of state criminal procedural guarantees government secret] *Protsesualne ta orhanizatsiine zabezpechennia diialnosti orhaniv dosudovoho slidstva i diznannia systemy MVS Ukrainy*: materialy nauk.– prakt. konf. (m. Simferopol, 24 kvit. 2009 r.) (Simferopol, Krymskyi yuryd. in-t Odeskoho derzh. un-tu vnutr. sprav, 2009) 75–80 [in Ukrainian].

60. Pohoretskyi M A, Povnovazhennia prokurora pry zdiisnenni nahliadu za operatyvno-rozshukovoiu diialnistiu [Powers of the prosecutor in the supervision of operational and investigative activities] *Reformuvannia orhaniv prokuratury Ukrainy: problemy i perspektyvy*: materialy. mizhn. nauk.– prakt. konf., 2–3 zhovt. 2006 r. (Kyiv, Vyd-vo Hen. prokuratury Ukrainy; Akad. prokuratury Ukrainy, 2007) 124–127 [in Ukrainian].

61. Pohoretskyi M A, Prokurorskyi nahliad za zakonnistiu zdiisnennia kontroliu za vchynenniam zlochynu [Prosecutor's supervision of the legality of control over the commission of a crime] *Prokuratura Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehtatsii*: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (19 travnia 2016 roku) (Kyiv, Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy, 2016) 223–226 [in Ukrainian].

62. Pohoretskyi M A, Raport operatyvnogo pratsivnyka ta yoho pravovyi status u kryminalnomu provadzheni [Report of an operative and his legal status in criminal proceedings] *Protydiia zlochynnosti: teoriia ta praktyka*: materialy VII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (19 zhovtnia 2016 roku) (Kyiv, Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy, 2016) 452–454 [in Ukrainian].

63. Toporetska Z M, Suchasni tendentsiyi informatsiyno-dovidkovoho zabezpechennia rozsliduvannya zlochyniv [Modern trends of information and reference provision of crime investigation] *Suchasni tendentsiyi rozvytku kryminalistyky ta kryminalnogo protsesu*: tezy dop. mizhnar. nauk.– prakt. konf. do 100-richchya vid

Diana Serhieieva

*Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department of Criminal
Procedure and Forensics
Educational and Scientific Institute of Law
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
attorney*

ORCID ID: 0000-0003-1005-7046

Zoriana Toporetska

*PhD (Law), Assistant Professor,
Assistant professor of the Department
of Criminal Procedure and Forensics
Educational and Scientific Institute of Law
Taras Shevchenko National University of Kyiv*

ORCID ID: 0000-0002-2441-4852

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2022.1-2/120-135>

FEATURES OF DETECTION AND DOCUMENTATION OF GAMBLING RELATED CRIMES

Abstract. *The article is devoted to establishing the features of detection and documentation of gambling related crimes. It has been established, that most gambling related crimes are detected during the implementation of operative search measures of operative search or during the operative search measures uof operative development of certain places or persons in relation to predicate crimes.*

Operative search documentation of gambling related crimes is a complex intellectual and physical activity of operatives, which is carried out during their implementation of operative search activity in the order and forms provided for by the current legislation, and consists in knowledge (collection (search and detection), study (checking) and evaluation) by an operational worker of information about the illegal actions of individuals and groups in the field of legal gambling business, and recording the received factual data in the relevant official documents of the operative search activity for the purpose of further storage, transformation, transfer, certification of the received information in the interests of the operative search activity and criminal process

There are three main directions of documentation during operative search activity: detection, recording and termination of illegal activities of certain persons (by monitoring the commission of a crime in the broadest sense); identification and verification of persons who may be involved as witnesses in criminal proceedings; identification of objects and documents that can become a source of evidence in criminal proceedings and taking measures to preserve them.

Key words: *gambling business, gambling, investigative activity, detection of crimes, documentation of crimes, operative units.*